

Motion till riksdagen 2012/13:Kr306

av **Gunnar Andrén (FP)**

Alfred Nobel, Nobel Prize Center och Sverige i världen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell och internationell insamling till Alfred Nobels minne.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om finansiering av Nobel Prize Center i Stockholm och/eller Oslo till Alfred Nobels minne.

Motivering

Vem får årets Nobelpris i litteratur?

Det är en fråga om ställs år efter år, inte bara på Stortorget i Gamla stan i Stockholm där Svenska Akademien har sitt säte utan runt om i hela världen, år efter år.

Inget pris, ingen internationell utmärkelse, är så eftertraktat som detta. Nobelpristagare har ett särskilt symbolvärde och aura i alla tider: Det vittnar om kunskap, om snille, om smak, om idealitet och kvalitet, att mottagaren gjort något för mänskligheten.

Alfred Nobel (1833–1896) är vår tids mest kände svensk. Varje år berättas i all världens radio- och tv-kanaler, i tidningar och tidskrifter, om denne man bakom världens mest åtråvärda utmärkelse, Nobelpriset.

Att Alfred Nobels namn vid det här laget – 2012 – är mer känt, respekterat och eftertraktat utomlands än i Sverige ger i sig anledning till reflexioner: Hur hanterar vi i hans hemland den store donatorns minne?

Viss kan ingen vara om vad framtiden innebär, men det ligger i sannolikhetens riktning att Alfred Nobel även i framtiden kommer att vara sin tids mest kände svensk, säkert under vad som skulle kunna sägas vara överskådlig

Fel! Okänt namn på

tid och – om namnet Alfred Nobel, hans minne och Nobelpriset vårdas väl – även under tiden därefter.

Nobelstiftelsen äger rätten till namnet Alfred Nobel. Stiftelsen har juridisk rätt till namnet och har sett till att ingen – utan stiftelsens medgivande – kan bruka namnet Alfred Nobel. Det är utmärkt. Det är en säkerhet och investering i att namnet förknippas med höga ideal och kvalitet. Namnet är en internationell svensk klenod och måste nyttjas med eftertanke och klokskap.

Under 2011 inträffade stora saker vad gäller Nobel Prize Center. Den 9 september 2011 presenterades en utredning om en byggnad för Nobelstiftelsen, efterlyst under många år i motioner. Byggekostnaderna beräknas till 700 miljoner kronor (2011 års penningvärde) med utrustning för ytterligare 225 miljoner kronor, allt inkluderande mervärdesskatt, det vill säga staten får genom detta projekt 175 miljoner kronor i statskassan.

De årliga kostnaderna för driften exklusive konferensverksamhet, beräknades till 82 miljoner kronor/år i samma års penningvärde.

Den 1 december 2011 – med offentliggörande dagen därpå – ingick Stockholms stad och Nobelstiftelsen ett avtal om byggandet av ett Nobel Prize Center i Stockholm, en avsiktsförklaring om att gemensamt verka för ett permanent Nobel Prize Center på en tomt på Blasieholmen som ägs av Stockholms stad.

Det är oklart om det rör sig om en donation till stiftelsen eller tomten alltför kommer att ägas av stockholmsborna.

”Genom Nobel Prize Center vill vi skapa en samtida mötesplats för Nobelpristagare, forskare, studenter, skolelever och en nyfiken allmänhet. Centret ska ge besökaren en upplevelse i världsklass och vara en bas för vårt arbete med att sprida Nobelprisets budskap om betydelsen av kunskap, humanism och fred”, sade Lars Heikensten, verkställande direktör på Nobelstiftelsen i anslutning till avsiktsförklaringen och betonade att byggnaden förtydliggör Stockholm och Sverige som Nobelprisets hemstad och hemland.

Stockholms finansborgarråd Sten Nordin, tidigare ledamot av Sveriges riksdag, underströk att byggnaden ”visar att Stockholm strävar efter att bli en världsledande kunskapsregion som främjar utbildning, innovation och forskning”.

”Ett center som kan belysa alla aspekter av Nobelpriset är ett efterlängtat besöksmål i Stockholm.”

Nobel Prize Center kan stå klart 2018 och kommer bland annat att innehålla ett utvidgat Nobelmuseum där den publika verksamheten kan expandera. Intentionen är att centret på sikt även ska inrymma Nobelstiftelsens och Nobel Medias verksamheter. För att skapa en märkesbyggnad av hög kvalitet planeras en internationell arkitektävling under hösten 2012.

I budgetpropositionen 2012/13 utfäster sig regeringen att bidra med 30 miljoner kronor under vardera 2018, 2019 och 2020 till driften av verksamheten. I dag bidrar skattebetalarna med något under 5 miljoner kronor/år till Nobelstiftelsen.

Det ligger i såväl Nobelstiftelsens, Sveriges, Stockholms stad som framtidens intresse – och här bör även Oslo och Norge nämnas eftersom fredspriset har sitt säte i Norges storting enligt Alfred Nobels berömda testamente – att

Fel! Okänt namn på

se till att kännemärket Alfred Nobel och varumärket Nobelpriset ges vidare spridning än som sker i dag. Nobel Prize Center, är ett bra exempel på detta.

I sammanhanget måste en viktig aspekt – och det är grunden för denna och tio års tidigare, alltid avslagna, motioner – beaktas: Nobelstiftelsens fria ställning i förhållandet till stater, myndigheter och organisationer samt Alfred Nobels testamentes begränsning, i grunden förbud, att använda en enda krona av stiftelsens kapital till annat än pristagarna och utseendet av dessa.

Detta är också en av de viktigaste anledningarna, kanske den genom åren viktigaste anledningen, till Nobelstiftelsens anseende – liksom Svenska Akademiens eller de vetenskapliga akademier som utser varje års Nobelpristagare: Frihet från bindningar till svenska och norska staten, till andra myndigheter av vad slag det vara må, undantaget Stortingets Nobelkommitté.

Denna historiska konstruktion, vars höga ideal, frihet från statsmakten och övriga, bevaras främst i akademiernas demonstrerade självständighet vid Nobelprisbesluten, framkommer inte minst genom att även mycket kontroversiella personer belönas med fredspriset, stundom även litteraturpriset.

Reaktionerna i Kina på valet av fredspristagare har samma karaktär som när valet en gång föll på en ideologiskt stark tysk motståndare till nazismen och Adolf Hitler i Nazityskland eller dåvarande Sovjetunionens motsvarande reaktion på valet 1958 av litteraturpristagarna Boris Pasternak och ett drygt decennium senare Alexander Solsjenitsyn. Att Nobelpriskommittéerna inte alltid behagar makten vittnar om dess från andra makter självständiga och obundna ställning. Att utse Nobelpristagare, inte minst i litteratur, är förvisso grannlaga av många skäl, men friheten från att vara beroende av statliga eller andra intressen är den viktigaste förutsättningen för att prisets värde är högre än dess i kronor räknade storlek.

Därför bör också ett nytt och framtidsinriktat Nobel Prize Center vara i Alfred Nobels anda. Att stå fritt från statens annars lika hjälpande som stjälpande hand är en central tanke bakom hela Nobelidén. Är det möjligt? Ja, det borde kunna åstadkommas genom en internationellt präglad insamling till Nobel Prize Center, med högt ställt mål, att skaffa fram kanske ett par tiotals miljarder kronor under några år.

Det förtjänar nämnas att i avsiktsförklaringen från 2011 om det nya Nobel Prize Center förbigås medvetet finansieringen av byggnation och underhåll samtidigt som Nobelstiftelsen just påtalar att den inte själv kan bidra, genom testamentets uttryckliga förbud att använda prispengarna till sådana ändamål. Det måste respekteras.

En nationalinsamling med internationell uppbackning från enskilda och företag, organisationer och andra – men inte stater – till ett Nobel Prize Center borde kunna inbringa stora pengar.

Hur kan en sådan insamling ske? Låt mig peka på två möjligheter.

A. Varje skattebetalare i Sverige skulle, helt frivilligt, kunna erbjudas att vid självdeklarationen sätta ett kryss i en ruta där man under ett begränsat antal år donerar 100 kronor, 500 kronor eller 1 000 kronor till Nobel Prize Center att förvaltas av Nobelstiftelsen. Det skulle förmodligen på några års sikt inbringa mycket stora pengar även om långt ifrån alla skulle bidra, det skulle – vid 50-procentigt deltagande i den frivilliga insamlingen under några

Fel! Okänt namn på

år – ge flera miljarder kronor till Nobelstiftelsen och också kunna användas till att stärka denna stiftelses ställning så att den, som 2012, tvingas minska Nobelpriset från förra årets 10 miljoner kronor/pris till årets 8 miljoner kronor/Nobelpristagare.

B. En särskild start- och landningsavgift på Arlanda om till exempel 10 kronor per passagerare skulle med nuvarande resandefrekvens under tio år inbringa cirka 2 miljarder kronor.

I det förstnämnda fallet skulle donatorerna – i den mån de så önskar, det måste vara fullt frivilligt – kunna införas i en elektronisk donationsbok som förvaras i Nobel Prize Center, i det andra skulle flygplatsen Arlanda äga rätten att under ett visst antal år kunna ha varumärket The International Alfred Nobel Airport. Båda finansieringsmöjligheterna kan te sig dramatiska men är fullt möjliga för att dels trygga Nobelstiftelsens frihet från ekonomiska bindningar, dels trygga stiftelsens finansiering.

Allt detta borde vara bra för Sverige, för Stockholm, för Nobelstiftelsen och för vetenskap och kultur.

Förra året föreslogs i motsvarande förslag till riksdagen en internationell arkitektävling i den då avslagna motionen. Det genomförs nu. Det är bra med denna internationella anknytning som också bör öppna möjligheter till internationell finansiering.

Jubel och fanfarer: Prakt, glitter och skådespel. Direktsändning i tv från Nobelprisutdelningen och Nobelbanketten till allt fler länder. Intervjuprogram med Nobelpristagarna, ”Årets snillen”, sänds världen över.

Så ser det ut år efter år, en dag om året. Sverige och Stockholm i centrum för världens blickar. Alla stora tv-bolag rapporterar. I Oslo är det likadant när fredspriset delas ut samma dag, låt vara i något mindre skala.

Stockholm and Sweden. Oslo and Norway. I centrum för världens blickar. En dag om året. Men de 364 övriga?

Uppriktigt sagt: Om vi ett ögonblick bortser från Norge kan vi konstatera att Sverige missköter den möjlighet att sprida kunskap om Sverige och om Stockholm som Nobelpriset ger oss. Nobelpriset – och uppfinnaren Alfred Nobel – blir allt viktigare som åtrådd utmärkelse, och det finns ingen internationell hedersbetygelse med högre värde än ett Nobelpris. Inte bara i den vetenskapliga världen utan överallt, jorden runt. Vi vet att all världens länder eftersträvar att få en Nobelpristagare.

Vi behöver erbjuda alla svenskar och andra som vill delta i en insamling där var och en kan bidra till Alfred Nobels minne och verk för mänskligheten.

En skål för vår store donator som satt Sverige och Norge på världskartan mer än någon annan.

Det skulle Alfred Nobel ha gillat.

Stockholm den 3 oktober 2012

Gunnar Andrén (FP)